

Ірина Вітрик,
Ірина Костюк

РОБОТА ЗІ СТУДЕНТАМИ У НМІУ (НА ПРИКЛАДІ СПІВПРАЦІ НМІУ ТА НАОМА)

У сучасній музейній роботі активовано соціально-педагогічне спрямування. Цьому сприяє розвиток музейної педагогіки, яка розглядає музей як освітню систему. Збільшується кількість навчальних закладів, студенти яких відвідують музеї впродовж навчального року. Проте лише деякі з них постійно співпрацюють з музеями. Історичні музеї стають не тільки центрами популяризування знань, а й освітніми осередками з вивчення історії України, музейних дисциплін, майданчиками для практичної перевірки та застосування знань, які здобувають студенти. Музейна освіта не лише допомагає студентам покращити професійні навички, а й дає змогу відійти від навчальних програм і поглибити свої знання з представлених у музеї тем шляхом самоосвіти.

Студентська молодь становить велику групу відвідувачів НМІУ [1, 20]. Деякі форми роботи із київськими вищими навчальними закладами мають сталий характер. На поточні та підсумкові заняття з історії України до музею приходять студенти історичного факультету КНУ ім. Т. Шевченка, Національної академії внутрішніх справ, Національного університету біотехнологій і природокористування України, Національного університету харчових технологій, НУ «Київський політехнічний інститут». Музейну практику в НМІУ проходять студенти Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. Музей співпрацює з хореографами Національного педагогічного університету ім. Б. Грінченка, які виступають на музейних заходах з танцювальними композиціями.

Тісні стосунки зав'язалися з Національною академією образотворчого мистецтва і архітектури (НАОМА), яка готує реставраторів, зокрема фахівців, які працюють з археологічними та історично значущими речами. У НМІУ вже майже 20 років студентам-реставраторам проводять заняття: практичні – у відділі наукової реставрації і теоретичні – у залах та фондах музею.

Навчальна творча майстерня реставрації скульптури і творів декоративно-ужиткового мистецтва при кафедрі техніки та реставрації творів мистецтва реставраційного відділення спеціальних творів мистецтва НАОМА була відкрита у 1993 р. за ініціативи заслуженого діяча культури та мистецтв, проф. О. Мінжуліна. Загальна кількість студентів на кожному курсі – 3–6 осіб. Працюючи з 1993 р. зав. відділом наукової реставрації пам'яток історії і культури НМІУ, О. Мінжулін втілює у життя ідею навчання студентів реставраційним дисциплінам безпосередньо на музейних предметах. Музей та академія в 1997 р. уклали угоду про підготовку на базі музею художників-реставраторів [2, 6–8], яка діє і нині. Угода, зокрема, передбачає проведення навчальної та виробничої практики з дослідження, реставрації і консервації музейних експонатів (п. 1.1) на безоплатних умовах (п. 1.3) та безкоштовне відвідування музею студентами-реставраторами (п. 2.1.7). Студенти відділення є постійними відвідувачами НМІУ, а співробітники музейного відділу наукової реставрації пам'яток історії і культури читають студентам лекції з реставрації археологічної кераміки. На II і III курсах одержані теоретичні знання студенти закріплюють на практиці, працюючи з матеріалами колекції Археологічного музею ІА НАНУ. З IV курсу майбутні реставратори практикуються на музейних колекціях НМІУ [3, 250–253], зокрема, готують дипломні проекти [4, 221–225].

Щоб реставрувати археологічні пам'ятки, студенти мусять орієнтуватися у археологічній періодизації та культурах, знати їхні характерні особливості. Студенти-реставратори різних спеціалізацій під час виробничої навчальної практики не лише беруть участь у археологічних експедиціях, а й реставрують у польових умовах археологічні артефакти з металу, каменю, силікатних та органічних матеріалів. Після закінчення навчання випускники одержують диплом магістра та стають експертами-мистецтвознавцями.

Так до переліку спеціалізованих дисциплін, що опановують студенти НАОМА, потрапив новий предмет «Основи археології» [3, 251], який до 2010 р. викладала ст. наук. співроб. ІА НАНУ канд. іст. наук, начальник Ольвійської археологічної експедиції (з 1995 р.), знаний фахівець з античної археології Північного Причорномор'я Валентина Володимирівна Крапівіна [5; 6]. Враховуючи майбутній фах студентів, В. Крапівіна ввела до програми викладання такі теми [4; 5]:

- місце археології у роботі мистецтвознавця;
- методика польових археологічних досліджень;
- загальні питання;
- етапи польового дослідження, розвідка;
- розкопки поселень;
- розкопки могильників;
- обробка результатів польового дослідження;
- методологія та методика етнографічного дослідження;
- консервування і реставрування нерухомих пам'яток як форма польових робіт музею;
- використання результатів польових досліджень.

Було також складено список запитань для самопідготовки:

- прийоми консервування знахідок у польових умовах;
- польова лабораторія, інструменти та матеріали;
- консервування і реставрування етнографічних пам'яток;
- консервування і реставрування нерухомих архітектурних пам'яток;
- консервування і реставрування металу;
- консервування і реставрування кераміки;
- консервування і реставрування кістки.

Під час літньої практики студенти під керівництвом В. Крапівіної брали участь у роботі Ольвійської експедиції ІА НАНУ, де опановували методики проведення польового консервування та камерального оброблення знахідок, вдосконалювали майстерність під керівництвом фахівців-реставраторів.

З 2011 р. курс «Основи археології» на матеріалах НМІУ викладає зав. сектора відділу реставрації пам'яток НМІУ, художник-реставратор творів з археологічної кераміки Ірина Олександрівна Костюк. Лишивши за основу структуру навчальної програми В. Крапівіної, І. Костюк доповнила тематичний план такими розділами з теми «Археологічні етапи та археологічні культури в Україні»:

1. Палеоліт (нижній, верхній). Мезоліт. Неоліт.
2. Доба міді. Культури.
3. Доба бронзи. Культури.
4. Скіфо-сарматський час.
5. Античні держави Північного Причорномор'я.
6. Давні слов'яни.
7. Давній Київ.
8. Київська Русь.

Матеріали означених тем представлені в фондovій збірці та експозиції НМІУ. Для кращого вивчення специфіки музейної археології до співпраці зі студентами залучаються науковці фондів, які знайомлять майбутніх реставраторів з фондovими колекціями.

Студенти мають змогу прослухати лекції-екскурсії співробітників науково-освітнього відділу музею за темами навчальної програми та оглянути експозицію НМІУ. Вітрини залів І-го поверху («Давня історія України» та «Східні слов'яни. Давньоруська держава – Київська Русь»)

майже повністю побудовані з залученням археологічних предметів. Археологічний матеріал використано і у експозиційному розділі «Україна у XIV–XVII століттях», розташованому на 2-му поверсі музею. Лекції по експозиції проводять одночасно з викладанням курсу «Основи археології». Метою таких занять є поглиблене вивчення окремих тем та розділів, систематизування отриманих під час лекцій теоретичних знань. Заняття проходять у формі вільної бесіди-дискусії, під час якої студенти бачать у вітринах реставровані речі, з деякими з яких працювали їхні товариші. Інколи до слухацької аудиторії долучаються студенти-реставратори НАОМА інших спеціалізацій, що є вагомим аргументом на користь доцільності подібної форми роботи.

Оскільки підручники з археології не враховують всіх останніх новацій і досягнень, більш мобільна музейна експозиція допомагає студентам ознайомитися з новітніми здобутками вітчизняних археологів.

Студенти IV–VI курсів під керівництвом викладачів – реставраторів музею – на базі колекції НМІУ захищають дипломні роботи на ступінь бакалаврів і магістрів. Кращих випускників запрошують на роботу до Науково-дослідного реставраційного центру України та вітчизняних музеїв. Нині у відділі наукової реставрації НМІУ працюють випускники НАОМА А. Іваненко, С. Синьокий, Ю. Бут та А. Жернова.

Музейні речі, відновлені студентами-реставраторами Національної академії мистецтва і архітектури, прикрашають експозицію багатьох залів НМІУ. Значний розголос мала відкрита 28 травня 2015 р. музейна виставка «Повернені до життя», де експоновано близько 80 відреставрованих музейних предметів. Співпраця ВНЗ і музею корисна та ефективна. Її підсумком є підготовка сучасних фахівців-реставраторів та відроджені предмети з музейної збірки, що часто є окрасою експозиції.

Джерела та література

1. *Вітрик І.* Музеї в системі освіти (на досвіді роботи Національного музею історії України) // **Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи.** Мат. Другої наук.-практ. конф. Київ, 2014.

2. *Гаврилюк О., Ревенок Н.* Пам'яті Олександра Івановича Мінжуліна // **Перші наукові читання присвячені пам'яті професора О. І. Мінжуліна.** Мат. міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2014.

3. *Костюк І., Шиянова А.* Преподавание реставрации археологической керамики в Национальной академии искусств и архитектуры // **Збереження, дослідження, консервація, реставрація та експертиза музейних пам'яток.** Наук. доповіді VI Міжнар. наук.-практ. конф. Ч. I. Київ, 2008.

4. *Костюк І., Шиянова А.* Подготовка к защите дипломных работ по реставрации археологической керамики в Национальной академии искусств и архитектуры // **Збереження, дослідження, консервація, реставрація та експертиза музейних пам'яток. Сучасний стан. Перспективи розвитку.** Наук. доповіді VIII Міжнарод. наук.-практ. конф. Київ, 2011.

5. *Кратівіна В.* **Основи археології. Робоча програма для студентів спеціальності 6.020200 «Мистецтвознавство».** Київ, НАОМА, 2009.

6. *Кратівіна В.* **Методика проведення польових археологічних робіт з учнями.** Київ, Український держ. центр туризму і краєзнавства учнівської молоді, 2001.